

P L S K I
FADN

SYSTEM ZBIERANIA I WYKORZYSTYWANIA
DANYCH RACHUNKOWYCH Z GOSPODARSTW ROLNYCH

Wskaźniki zmian kosztów bezpośrednich i cen podstawowych produktów rolnych w latach 2013-2014

WARSZAWA 2014

Wskaźniki zmian kosztów bezpośrednich i cen podstawowych produktów rolnych w latach 2013-2014

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ:

mgr	Łukasz Abramczuk
mgr inż.	Irena Augustyńska-Grzymek
mgr	Magdalena Czułowska
mgr	Konrad Jabłoński
dr inż.	Aldona Skarżyńska
mgr inż.	Marcin Żekało

Warszawa 2014

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
- Państwowy Instytut Badawczy
Zakład Rachunkowości Rolnej
00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20
Tel.: (0 22) 50 54 570
Tel./faks: (0 22) 826 93 22
E-mail: portal@fadn.pl
Internet: www.fadn.pl; www.polskifadn.eu

Sytuacja produkcyjno-ekonomiczna w rolnictwie polskim w latach 2013-2014 - wybrane zagadnienia

Według Głównego Urzędu Statystycznego (GUS), po dwóch latach (2010-2011) poprawy opłacalności produkcji rolniczej, w kolejnym dwuleciu (2012-2013) wystąpiło pogorszenie uwarunkowań tej produkcji, a w konsekwencji spadek opłacalności.

Rok 2013 był zatem drugim z kolei, w którym rynkowe uwarunkowania produkcji rolniczej były niekorzystne dla producentów rolnych. Oszacowano, że w porównaniu z 2012 rokiem, w 2013 roku wzrost cen produktów rolnych sprzedawanych przez gospodarstwa indywidualne był niewielki i wynosił 0,3% (wobec 4,2% w 2012 roku). Dynamika wzrostu przeciętnych cen towarów i usług zakupywanych na cele bieżącej produkcji rolniczej oraz na cele inwestycyjne była wyższa od dynamiki wzrostu cen produktów rolnych sprzedawanych przez gospodarstwa indywidualne (100,3%) i wynosiła odpowiednio 101,2% i 101,8%. W związku z powyższym w 2013 roku wskaźnik relacji cen („nożyce cen”) wyniósł 99,1%, podczas gdy rok wcześniej było to 97,8%, a w 2011 i 2010 roku odpowiednio 107,3 i 110,2%¹.

W 2013 roku, w porównaniu z rokiem poprzednim, globalna produkcja rolnicza zwiększyła się o 3,7%. Był to zarówno skutek wzrostu produkcji roślinnej (o 5,0%), jak i produkcji zwierzęcej (o 2,1%)². Wzrost produkcji roślinnej w 2013 roku był przede wszystkim rezultatem większych, niż rok wcześniej, zbiorów rzepaku i rzepiku oraz owoców z drzew i owoców jagodowych, odpowiednio o 43,5, 7,2 i 8,9%. Natomiast zwiększenie produkcji zwierzęcej to głównie efekt wzrostu produkcji mięsa drobiowego - o 5,0%, jak też jaj kurzych - o 5,3% i mleka krowiego - o 0,4%³.

Procesy obserwowane na światowych (w tym europejskich) rynkach rolnych oddziaływają na koniunkturę w rolnictwie polskim. W 2013 roku sytuację w rolnictwie krajowym kształtowały między innymi następujące czynniki⁴:

- ◆ ceny zbóż na rynku krajowym wykazywały kierunek spadkowy; spadek cen skupu ziarna w skali roku wynosił w przypadku jęczmienia 10,5%, a w przypadku pszenicy i żyta kolejno 10,8 i 25,4%; w 2013 roku średnioroczna cena skupu ziarna tych

¹ *Rolnictwo w 2013 r.*, GUS, Warszawa 2014.

² Jak wyżej.

³ Jak wyżej.

⁴ *Biuletyn statystyczny*, nr 8/2014, GUS, Warszawa 2014; *Rolnictwo w 2013 r.*, GUS, Warszawa 2014; *Skup i ceny produktów rolnych w 2013 r.*, GUS, Warszawa 2014.

- trzech gatunków zbóż wynosiła odpowiednio 73,34 zł/dt oraz 79,67 i 55,36 zł/dt; w obrocie targowiskowym tempo zmian cen zbóż było wolniejsze niż w skupie;
- ◆ średnia cena skupu rzepaku i rzepiku w 2013 roku wynosiła 147,34 zł/dt i była o 25,6% niższa niż w 2012 roku, w którym kształtowała się na poziomie 198,11 zł/dt;
 - ◆ w odniesieniu do roku 2012 roku, ceny ziemniaków wykazały na obu rynkach znaczny wzrost; średnia cena ziemniaków jadalnych w skupie (64,85 zł/dt) i na targowiskach (100,22 zł/dt) była wyższa odpowiednio o 43,3% i o 65,4% niż rok wcześniej; natomiast średnia cena skupu buraków cukrowych wynosiła w 2013 roku 14,87 zł/dt i była wyższa o 8,4% niż w roku poprzednim, gdy wynosiła 13,72 zł/dt;
 - ◆ na rynku wołowiny w 2013 roku, przy zwiększającej się krajowej podaży, zahamowany został wzrost cen żywca wołowego; średnioroczna cena skupu żywca wołowego (6,20 zł/kg) oraz młodego bydła rzeźnego (6,38 zł/kg) obniżyła się w odniesieniu do 2012 roku odpowiednio o 3,1% i o 4,8%; na targowiskach tempo wzrostu cen żywca również uległo spowolnieniu; w okresie styczeń-grudzień za żywiec wołowy i młode bydło rzeźne płacono kolejno 6,62 i 6,93 zł/kg, było to odpowiednio o 5,1% i o 2,2% więcej niż w roku poprzednim; utrzymywanie się korzystnych cen sprzedaży żywca wołowego warunkowało dalszy rozwój chowu bydła rzeźnego;
 - ◆ średnie ceny żywca wieprzowego w skupie (5,39 zł/kg) i na targowiskach (5,36 zł/kg), w skali roku znajdowały się (przy podaży większej o 8,8%) na niemal takim samym poziomie; poza tym wysokie koszty ponoszone przez producentów świń na zakup zbóż oraz innych pasz uniemożliwiały poprawę opłacalności tuczu trzody chlewnej; relacje cenowe trzody chlewnej i żyta kształtowały się poniżej granicy opłacalności, wpływało to na dalsze pogłębienie tendencji spadkowych w pogłowie tych zwierząt;
 - ◆ przy intensywnym rozwoju produkcji drobiarskiej oraz wysokiej krajowej podaży żywca drobiowego, średnia cena drobiu rzeźnego w okresie styczeń-grudzień 2013 roku wynosiła 4,22 zł/kg i była o 1,0% wyższa od średniej ceny z roku poprzedniego;
 - ◆ w 2013 roku ceny mleka stopniowo wzrastały; mimo faktu, że skup mleka (9643,0 mln l) był o 0,6% większy niż rok wcześniej – przeciętna cena tego produktu (około 136 zł/hl) była o 13,2% wyższa niż w 2012 roku;
 - ◆ w obrocie targowiskowym średnia w 2013 roku cena krowy dojnej (około 3053 zł) i jałówki jednorocznej (około 1965 zł) była wyższa od notowanej w roku poprzednim,

odpowiednio o 6,5% i o 1,8%; natomiast średnioroczna cena prosięcia przeznaczanego na chów obniżyła się o 2,3%, wynosiła 169,56 wobec 173,57 zł/szt. w 2012 roku.

Należy zauważyć, że w 2013 roku średnioroczne ceny detaliczne wielu środków do produkcji rolniczej kształtowały się na wysokim poziomie i często były wyższe niż w 2012 roku. Jak już napisano, w 2013 roku utrzymywał się wzrost cen większości towarów i usług zakupywanych na bieżącą produkcję rolniczą i na cele inwestycyjne. Jednakże w odniesieniu do roku 2012 na ogół niższe było tempo wzrostu cen towarów i usług, wyjątkiem były ceny obsługi maszynowej produkcji rolniczej i ogrodniczej (7,5% wobec 6,4% przed rokiem). Spadek cen odnotowano także w przypadku zwierząt hodowlanych i ptactwa (o 0,5%), materiałów budowlanych (o 0,7%) oraz paliw, olejów i smarów technicznych (o 3,1%). Ponadto obserwowano spowolnienie tempa wzrostu cen nawozów mineralnych (wzrost o 1,7% wobec 9,6% w 2012 roku), jak również cen pasz (wzrost o 5,5% wobec 7,6% w 2012 roku)⁵.

W **2014 roku** rozmiar produkcji roślinnej warunkowany był między innymi przez następujące czynniki⁶:

- ◆ relatywnie nieduże zużycie kwalifikowanego materiału siewnego i sadzeniakowego;
- ◆ sprzyjające warunki pogodowe jesienią 2013 roku, dzięki czemu zboża ozime i rzepak ozimy wysiano w optymalnych terminach agrotechnicznych, w efekcie przed rozpoczęciem sezonu zimowego rośliny te prawidłowo wyrosły i rozkrzewiły się, a w rezultacie bardzo dobrze przezimowały;
- ◆ większe niż w 2013 roku powierzchnie zajęte pod uprawę zbóż jarych o niższym potencjale plonotwórczym;
- ◆ nierównomierny rozkład opadów w trakcie okresu wegetacyjnego, co w niektórych rejonach skutkowało nadmiernym przesuszeniem gleby (zwłaszcza na przełomie lipca i sierpnia w północnej części kraju, gdzie dodatkowo odnotowywano bardzo wysokie temperatury powietrza);
- ◆ intensywne opady deszczu w maju i czerwcu, które miejscami powodowały nadmierne uwilgotnienie gleby oraz podtopienie pól, przyczyniały się do wylegania zbóż

⁵ *Rolnictwo w 2013 r.*, GUS, Warszawa 2014.

⁶ *Przedwstępny szacunek głównych ziemioplodów rolnych i ogrodniczych w 2014 r.*, GUS, Warszawa 2014; *Biuletyn statystyczny*, nr 8/2014, GUS, Warszawa 2014; niepublikowane dane GUS.

i utrudniały przeprowadzanie prac polowych, w tym zabiegów ochrony roślin, sprzyjały także porażeniu chorobami grzybowymi;

- ◆ sprzyjające warunki pogodowe podczas zbioru rzepaku i zbóż, w odniesieniu do 2013 roku, w efekcie - żniwa przeprowadzono terminowo i sprawnie, a straty były niewielkie, w 2014 roku zbiory rzepaku i rzepiku wzrosły o 20,5% (zadecydował o tym głównie wzrost plonów, ale też zwiększenie powierzchni zasiewów), natomiast w przypadku zbóż nastąpiło:
 - zwiększenie zbiorów zbóż ogółem o 11,8%, w tym zbiorów zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi o 11,6%,
 - zwiększenie zbiorów następujących zbóż ozimych: pszenicy o 18,4%, jęczmienia o 16,5% i pszenżyta o 15,0% oraz zwiększenie zbiorów następujących zbóż jarych: pszenicy o 44,8%, jęczmienia o 9,4%, owsa o 21,5% i pszenżyta o 87,9%,
 - spadek zbiorów żyta ozimego o 17,4%, mieszanek zbożowych ozimych o 11,4% i mieszanek zbożowych jarych o 1,7%,
 - zwiększenie zbiorów kukurydzy uprawianej na ziarno - o 12,7%, zarówno w wyniku wzrostu powierzchni uprawy, jak i plonów; ocenia się, że powierzchnia wzrosła o 11,6%, a średnie plony - o niecały 1%;
- ◆ spadek w okresie VII-IX 2014 roku w odniesieniu do II półrocza 2013 roku cen skupu ziarna pszenicy o 10,3% i jęczmienia o 12,5% oraz wzrost cen skupu żyta o 3,7%; średnio w III kwartale 2014 roku cena skupu pszenicy i jęczmienia wynosiła odpowiednio 64,20 oraz 60,79 zł/dt, a żyta - 51,59 zł/dt, podczas gdy w II półroczu 2013 roku - 71,59, 69,51 i 49,76 zł/dt;
- ◆ spadek o 13,3% średniej ceny skupu rzepaku i rzepiku w okresie VII-IX 2014 roku (127,73 zł/dt) w porównaniu ze średnią ceną z II półrocza 2013 roku (147,34 zł/dt);
- ◆ spadek o 20,3% ceny skupu ziemniaków ogółem średnio w okresie VII-IX 2014 roku w odniesieniu do okresu VII-XII 2013 roku; w III kwartale 2014 roku średnia cena skupu tego produktu wynosiła 33,12 zł/dt, podczas gdy w II półroczu 2013 roku - 41,55 zł/dt;
- ◆ spadek o 1,1% ceny minimalnej skupu buraków cukrowych w 2014 roku w porównaniu z 2013 rokiem, w 2014 roku cena ta wynosiła 11,02 zł/dt, a w 2013 roku - 11,14 zł/dt.

Według informacji zawartych w przedwysokowym szacunku GUS⁷, w 2014 roku powierzchnia uprawy zbóż ogółem wynosiła około 7,5 mln ha i zwiększyła się wobec 2013 roku o 0,2%. Areal uprawy zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi wynosił około 6,7 mln ha, tj. o 0,8% mniej niż w roku poprzednim. Analizując powierzchnie uprawy poszczególnych gatunków zbóż stwierdzono, że w 2014 roku – w odniesieniu do 2013 roku – zmniejszył się ogólny areal zajęty pod jęczmień, mieszanki zbożowe i żyto, kolejno o 1, 23 i 25%, a zwiększył się areal uprawy pszenicy, owsa i pszenżyta, odpowiednio o 9, 10 i 11%. Wzrosła ponadto powierzchnia uprawy kukurydzy na ziarno – o 11,6% i wynosiła około 685,5 tys. ha. Szacunek GUS wskazuje również, że w 2014 roku areal uprawy rzepaku i rzepiku kształtował się na poziomie 951,1 tys. ha i był większy niż w roku poprzednim o 3,3%. Natomiast powierzchnia uprawy ziemniaków wynosiła około 267 tys. ha, a buraków cukrowych – 190,6 tys. ha, były zatem mniejsze niż rok wcześniej odpowiednio o 20,8 i 1,6%⁸.

Z danych statystyki publicznej wynika ponadto, że w 2014 roku wzrosły zarówno plony zbóż ozimych, jak i jarych. Dla przykładu, spośród zbóż ozimych, średni plon pszenicy wynosił 50,9 dt/ha, żyta – 31,5 dt/ha i jęczmienia – 46,1 dt/ha, a jego poziom był wyższy niż w 2013 roku odpowiednio o 10,9, 10,1 i 12,7%. Natomiast spośród zbóż jarych, plon pszenicy, jęczmienia i owsa wynosił odpowiednio 39,0, 38,1 i 30,2 dt/ha i zwiększył się kolejno o 14,7, 12,1 i 10,2%. Średnie plony kukurydzy uprawianej na ziarno oraz rzepaku i rzepiku wynosiły kolejno 66,4 oraz 33,9 dt/ha i wzrosły w porównaniu z 2013 rokiem odpowiednio o 0,9 i 16,5%. Spośród roślin oleistych, rzepak i rzepik plonowały o 16,5% wyżej niż rok wcześniej (33,9 dt/ha wobec 29,1 dt/ha w 2013 roku). Natomiast spośród roślin okopowych, plony ziemniaków ocenia się na 246 dt/ha, wskazuje to na ich wzrost – w porównaniu z 2013 rokiem, o 16,6% – a plony buraków cukrowych – na 575 dt/ha, co wskazuje na spadek o niespełna 1%⁹.

W **2014 roku** na rozmiar produkcji zwierzęcej wpłynęły między innymi następujące czynniki¹⁰:

- ◆ wzrost pogłównia bydła i trzody chlewnej oraz spadek pogłównia owiec (zgodnie ze stanem tych zwierząt w czerwcu 2014 roku wobec ich stanu w podobnym okresie 2013 roku),

⁷ *Przedwysokowy szacunek głównych ziemiopłodów rolnych i ogrodnich w 2014 r.*, GUS, Warszawa 2014.

⁸ *Przedwysokowy szacunek głównych ziemiopłodów rolnych i ogrodnich w 2014 r.*, GUS, Warszawa 2014; *Rolnictwo w 2013 r.*, GUS, Warszawa 2014.

⁹ Jak wyżej.

¹⁰ *Biuletyn statystyczny nr 9*, GUS, Warszawa 2014; *Pogłównie bydła i owiec według stanu w czerwcu 2014 r.*, GUS, Warszawa 2014; *Pogłównie świń według stanu w czerwcu 2014 roku*, GUS, Warszawa 2014.

- ◆ wzrost w okresie I-IX 2014 roku, w porównaniu z analogicznym okresem 2013 roku, wielkości skupu (w wadze żywej) żywca rzeźnego bydła ogółem i cieląt oraz trzody chlewnej i drobiu, odpowiednio o 13,0 i 44,9% oraz o 17,2 i 11,7%,
- ◆ wzrost w okresie I-IX 2014 roku – w odniesieniu do tego samego okresu roku poprzedniego – wielkości skupu mleka – o 7,9%,
- ◆ wyższa w okresie I-IX 2014 roku – niż w całym 2013 roku – średnia cena skupu mleka – o 3,6%; w okresie I-IX 2014 roku cena skupu 1 litra tego produktu wynosiła średnio 1,41 zł (wobec 1,36 zł średnio w 2013 roku),
- ◆ niższe w okresie I-IX 2014 roku – w porównaniu z całym 2013 rokiem – średnie ceny skupu żywca rzeźnego wołowego (bez cieląt) oraz wieprzowego i drobiowego – odpowiednio o 2,3% oraz o 7,2 i 2,1%; w okresie I-IX 2014 roku średnie ceny skupu 1 kg żywca bydła, trzody chlewnej i drobiu wynosiły kolejno: 6,06, 5,00 i 4,13 zł (podczas gdy średnio w 2013 roku odpowiednio 6,20, 5,39 i 4,22 zł),
- ◆ niższe średnio w miesiącach I-IX 2014 roku – w stosunku do całego 2013 roku – ceny targowiskowe żywca rzeźnego bydła (bez cieląt) i trzody chlewnej, kolejno o 1,4 i 7,1%; w okresie I-IX 2014 roku cena targowiskowa 1 kg żywca bydła wynosiła średnio 6,53 zł, a trzody chlewnej – 4,98 zł (średnio w 2013 roku było to odpowiednio 6,62 i 5,36 zł),
- ◆ wyższe w okresie I-IX 2014 roku, w porównaniu z całym 2013 rokiem, ceny targowiskowe krów dojnych i jałówek 1-roczyńskich odpowiednio o 4,0 i 1,4% oraz niższa targowiskowa cena prosiąt przeznaczonych na chów – o 2,0%; w okresie I-IX 2014 roku średnie ceny targowiskowe krów dojnych i jałówek wynosiły odpowiednio: 3176 i 1993 zł/szt., a prosięcia – 166,25 zł/szt., podczas gdy w średnio w 2013 roku ceny tych zwierząt wynosiły kolejno 3053 i 1965 zł/szt. oraz 169,56 zł/szt.

Analizując pogłowie bydła ogółem odnotowano, że w czerwcu 2014 roku kształtowało się ono w Polsce na poziomie 5920,4 tys. sztuk i zwiększyło się o 1,0% w odniesieniu do analogicznego miesiąca roku poprzedniego. Wzrost ten wynikał ze zwiększenia liczebności bydła pozostałego¹¹ (o 3,4%), gdyż stan krów uległ zmniejszeniu (o 2,0%). W czerwcu 2014 roku liczba krów wynosiła 2479,1 tys. sztuk wobec 2530,5 tys. sztuk rok wcześniej, a pogłowie bydła pozostałego odpowiednio 3441,3 tys. sztuk wobec 3329,0 tys. sztuk w 2013 roku.

¹¹ Do grupy bydła pozostałego zaliczane są cielęta w wieku poniżej 1 roku, młode bydło hodowlane i rzeźne w wieku 1-2 lat oraz bydło dorosłe hodowlane i rzeźne w wieku 2 lat i więcej, z wyjątkiem krów.

Rozpatrując zaś liczbę utrzymywanych w kraju owiec ustalono, że w czerwcu 2014 roku wynosiła ona 222,8 tys. sztuk i spadła w odniesieniu do czerwca roku poprzedniego o 10,7%, przy czym pogłowie maciorek wynosiło 133,4 tys. sztuk i zmniejszyło się o 1,5%¹². Biorąc zaś pod uwagę liczebność trzody chlewnej ogółem stwierdzono, że czerwcu 2014 roku¹³ wynosiła ona 11724,1 tys. sztuk i była większa o 5,0% niż w podobnym okresie 2013 roku. Ten pozytywny kierunek zmiany odnotowano po raz pierwszy od 8 lat (tj. od 2007 roku). W odniesieniu do lipca 2013 roku zwiększyła się liczebność wszystkich grup struktury stada trzody chlewnej, czyli prosiąt, warchlaków, tuczników oraz zwierząt o wadze 50 kg i więcej z przeznaczeniem na chów. W czerwcu 2014 roku pogłowie loch wynosiło 1008,8 tys. sztuk wobec 997,6 tys. w lipcu 2013 roku (wzrosło o 1,1%), a pogłowie trzody chlewnej pozostałej¹⁴ – 10715,3 tys. sztuk wobec 10164,9 tys. sztuk (wzrosło o 5,4%)¹⁵.

¹² *Pogłowie bydła i owiec według stanu w czerwcu 2014 r.*, GUS, Warszawa 2014.

¹³ W 2014 roku termin badania pogłowia trzody chlewnej został wyznaczony w GUS na dzień 1 czerwca, a nie na 31 lipca, jak w latach poprzednich.

¹⁴ Do grupy trzody chlewnej pozostałej zaliczane są prosięta o wadze do 20 kg, warchlaki o wadze 20-50 kg, trzoda chlewna o wadze 50 kg i więcej z przeznaczeniem na ubój oraz trzoda chlewna o wadze 50 kg i więcej z przeznaczeniem na chów, z wyłączeniem loch przeznaczonych na chów.

¹⁵ *Pogłowie świń według stanu w czerwcu 2014 roku*, GUS, Warszawa 2014.

Tabela 1

**Wskaźniki zmian cen towarów, tj. składników kosztów bezpośrednich
produkcji roślinnej w latach 2013-2014 ^a**

Lp.	Wyszczególnienie	Jednostka miary	Cena		Wskaźniki zmian cen I-VII 2014 / 2013
			2013	I-VII 2014	
1	2	3	4	5	6
	MATERIAŁ SIEWNY				
1	Pszenica ozima	100 kg	220,07	174,23	0,792
2	Pszenica jara	100 kg	211,14	192,54	0,912
3	Żyto ozime	100 kg	205,84	150,23	0,730
4	Jęczmień jary	100 kg	200,69	191,27	0,953
5	Pszenżyto	100 kg	225,80	167,68	0,743
6	Mieszanki zbożowe	100 kg	192,67	180,89	0,939
7	Owies	100 kg	184,65	170,50	0,923
8	Zboża podstawowe z mieszankami zboż. średnio				0,856
9	Gryka	100 kg	416,09	413,67	0,994
10	Rzepak	100 kg	4 224,05	5 814,71	1,377
11	Kukurydza	1 porcja	176,47	181,71	1,030
12	Ziemniaki jadalne	100 kg	141,36	200,30	1,417
13	Buraki cukrowe*	1 jed. siew.	579,96	603,72	1,041
14	Buraki pastewne	100 kg	2 473,32	2 554,21	1,033
15	Trawy	1 kg	15,13	15,86	1,048
16	Koniczyna czerwona	100 kg	1 944,00	2 049,46	1,054
17	Seradela	100 kg	1 081,38	1 062,28	0,982
18	Łubin pastewny wąskolistny	100 kg	320,34	315,18	0,984
	NAWOZY MINERALNE				
19	Mocznik 46% N	100 kg	178,16	165,28	0,928
20	Saletrzak 28% N	100 kg	130,48	126,28	0,968
21	Saletra Amonowa 33-34% N	100kg	147,48	145,64	0,988
22	<i>Średnio nawozy azotowe</i>				<i>0,961</i>
23	Superfosfat granulowany wzbogacony potrójny 40-46% P ₂ O ₅	100kg	187,24	169,36	0,905
24	Superfosfat granulowany 20% P ₂ O ₅	100 kg	105,56	98,00	0,928
25	<i>Średnio nawozy fosforowe</i>				<i>0,916</i>
26	Sól potasowa 57-60% K ₂ O	100 kg	193,44	175,36	0,907

27	Polifoska 8% N, 24% P ₂ O ₅ , 24% K ₂ O	100 kg	223,44	208,00	0,931
28	Fosforan amonu 18% N, 46% P ₂ O ₅	100 kg	236,44	212,36	0,898
29	<i>Średnio wieloskładnikowe</i>				<i>0,915</i>
30	Nawóz węglanowy, wapniowo-magnezowy 45-53% CaO	100 kg	50,01	52,37	1,047
31	Nawóz wapniowy, tlenkowy 60% CaO	100 kg	82,95	74,54	0,899
32	<i>Średnio nawozy wapniowe</i>				<i>0,973</i>
NAWOZY ORGANICZNE					
33	Obornik	100 kg	30,35	28,42	0,936
34	ŚRODKI OCHRONY ROŚLIN, średnio				1,026
UBEZPIECZENIE PRODUKCJI ROŚLINNEJ^b					
35	Roczna stopa % ubezpieczenia 1 dt tytoniu	PLN	8,31	6,47	0,779
36	Roczna stopa % ubezpieczenia 1 dt pszenicy	PLN	2,41	1,77	0,734
37	Roczna stopa % ubezpieczenia 1 dt rzepaku	PLN	3,87	2,97	0,767
38	Roczna stopa % ubezpieczenia 1 dt buraków cukrowych	PLN	3,08	2,30	0,747
Składniki kosztów, które mogą oddziaływać na poziom kosztów specjalistycznych produkcji roślinnej					
39	Energia elektryczna	100 kWh	34,12	31,45	0,922
40	Koks opałowy, orzech II	1 t	1 213,64	1 116,35	0,920
41	Węgiel kamienny, klasa I, kostka	1 t	832,53	830,14	0,997
42	Benzyna bezołowiowa 95-oktanowa,	1 l	5,51	5,37	0,975
43	Benzyna bezołowiowa 98-oktanowa	1 l	5,74	5,62	0,979
44	Olej napędowy	1 l	5,54	5,38	0,971
45	Olej opałowy	1 l	3,92	3,82	0,974
46	Wynajem powierzchni w obcych budynkach	m ²	20,61	21,05	1,021
47	Oplaty targowiskowe związane ze sprzedażą ziemiopłodów	1 dzień	13,15	13,17	1,002

* Szacowana średnia cena detaliczna (wg średnich cen z wybranych cukrowni).

^a Według niepublikowanych danych GUS.

^b Ubezpieczenie od gradu, przymrozków, powodzi lub huraganu.

Tabela 2

**Wskaźniki zmian cen towarów, tj. składników kosztów bezpośrednich
produkcji zwierzęcej w latach 2013-2014^a**

Lp.	Wyszczególnienie	Jednostka miary	Cena		Wskaźniki zmian cen I-VII 2014 / 2013
			2013	I-VII 2014	
1	2	3	4	5	6
KOSZT ZWIERZĄT ZAKUPYWANYCH W CELU WYMIANY STADA					
1	Prosięta *	1 szt.	169,56	167,57	0,988
2	Krowy mleczne *	1 szt.	3 053,00	3 182,57	1,042
3	Jałówki 1-roczone *	1 szt.	1 965,00	1 990,71	1,013
4	Pisklęta mięsne	1 szt.	2,21	2,26	1,023
5	Pisklęta ogólnego użytku	1 szt.	2,33	2,31	0,991
PASZE TOWAROWE					
6	Koncentrat dla tuczników	100 kg	274,46	271,86	0,991
7	Koncentrat dla warchlaków	100 kg	300,30	297,63	0,991
8	Koncentrat dla loch	100 kg	273,16	270,39	0,990
9	Koncentrat dla krów mlecznych	100 kg	238,98	234,57	0,982
10	Mieszanka dla loch niskoprosnych	100 kg	177,68	173,60	0,977
11	Mieszanka dla loch wysokoprosnych i karmiących	100 kg	181,68	180,29	0,992
12	Mieszanka dla prosiąt	100 kg	245,08	241,12	0,984
13	Mieszanka dla tuczników	100 kg	152,03	144,07	0,948
14	Mieszanka dla krów wysokomlecznych	100 kg	158,62	156,21	0,985
15	Mieszanka dla bydła dorosłego	100 kg	173,41	171,59	0,990
16	Mieszanka dla cieląt i jagniąt C-J	100 kg	178,64	174,88	0,979
17	Mieszanka dla kur niosek	100 kg	174,82	168,14	0,962
18	Mieszanka dla kurcząt hodowlanych	100 kg	185,63	178,56	0,962
19	Mieszanka dla kurcząt rzeźnych	100 kg	198,16	193,54	0,977
20	Ziarna i śruty zbożowe	100 kg	82,09	76,52	0,932
21	Otręby (pszenne)	100 kg	82,82	80,40	0,971
22	Wysłodki Suche	100 kg	82,00	92,00	1,122
23	Inne Treściwe	100 kg	185,03	179,90	0,972
24	Dodatki mineralne (uniwersalne)	100 kg	419,30	417,18	0,995
25	Mleko Pełne Własne	1 litr	2,12	2,21	1,042
26	Mleko Chude	1 litr			1,042

27	Preparat mlekozastępczy dla cieląt	100 kg	570,75	573,85	1,005
28	Ziemniaki pastewne*	100 kg	36,12	40,87	1,132
29	Siano*	100 kg	37,91	36,10	0,952
30	Słoma*	100 kg	30,35	28,42	0,936
	PASZE NIETOWAROWE OBCE				
31	Okopowe pastewne (buraki pastewne)*	100 kg	43,44	43,90	1,011
32	Zielonki*	100 kg	37,91	36,10	0,952
33	Kiszonki*	100 kg	12,50	14,15	1,132
34	Wysłodki świeże	100 kg	12,50	14,15	1,132
35	Liście buraczane	100 kg			1,132
	UBEZPIECZENIE PRODUKCJI ZWIERZĘCEJ^b				
36	Roczna stopa % ubezpieczenia 1 sztuki bydła	PLN	6,54	6,46	0,988
37	Roczna stopa % ubezpieczenia 1 tucznika				0,985
38	Roczna stopa % ubezpieczenia 1 konia	PLN	8,83	8,68	0,983
39	Usługi weterynaryjne	PLN			1,027
40	Badanie kliniczne krwi	PLN	32,17	33,46	1,040
41	Krycie krów	PLN	61,88	62,69	1,013
	Składniki kosztów, które mogą oddziaływać na poziom kosztów specjalistycznych produkcji zwierzęcej				
42	Energia elektryczna	100 kWh	34,12	31,45	0,922
43	Koks opałowy, orzech II	1 t	1 213,64	1 116,35	0,920
44	Węgiel kamienny, klasa I, kostka	1 t	832,53	830,14	0,997
45	Benzyna bezołowiowa 95-oktanowa,	1 l	5,51	5,37	0,975
46	Benzyna bezołowiowa 98-oktanowa	1 l	5,74	5,62	0,979
47	Olej napędowy	1 l	5,54	5,38	0,971
48	Olej opałowy	1 l	3,92	3,82	0,974
49	Wynajem powierzchni w obcych budynkach	m ²	20,61	21,05	1,021
50	Opłaty targowiskowe związane ze sprzedażą zwierząt	1 dzień	13,15	13,17	1,002

* Średnia cena w obrocie targowiskowym.

^a Według niepublikowanych danych GUS.

^b Ubezpieczenie od padnięcia lub dobiecia z konieczności.

Tabela 3**Wskaźniki zmian cen wybranych produktów rolnych w latach 2013-2014**

Lp.	Wyszczególnienie	Jednostka miary	Cena		Wskaźniki zmian cen I-X 2014 / 2013
			2013	I-X 2014	
1	2	3	4	5	6
1	Pszenica ^a	1 dt	79,67	69,19	0,868
2	Żyto ^a	1 dt	55,36	54,64	0,987
3	Jęczmień ^b	1 dt	87,55	82,13	0,938
4	Owies ^b	1 dt	70,40	68,32	0,970
5	Rzepak ^c	1 dt	146,73	130,54	0,890
6	Ziemiaki ^a	1 dt	48,85	42,67	0,873
7	Buraki cukrowe ^c	1 dt	11,14	11,02	0,989
8	Mleko ^a	1 litr	1,36	1,39	1,022
9	Żywiec wołowy ^a	1 kg	6,20	6,02	0,971
10	Żywiec wieprzowy ^a	1 kg	5,39	4,96	0,920
11	Żywiec drobiowy ^a	1 kg	4,22	4,13	0,979

^a Ceny w skupie, średnioroczna z 2013 r. oraz średnia w okresie I-X 2014 r.; wg danych GUS.

^b Ceny w obrocie targowiskowym, średnioroczna z 2013 r. oraz średnia w okresie I-X 2014 r.; wg danych GUS.

^c W przypadku rzepaku - średnia cena skupu wg GUS, w 2013 roku - w okresie VII-XII, a w 2014 roku - w okresie VII-X; w przypadku buraków cukrowych - w latach 2013-2014 minimalna cena skupu w przeliczeniu na PLN.

Uwarunkowania poziomu cen produktów rolnych i środków produkcji

Zboża

W sezonie 2014/2015 nadal postępuje poprawa światowego bilansu zbożowego. Umożliwia to odbudowę zapasów, wpływa na spadek cen zbóż oraz zwiększenie ich zużycia. Sytuacja na unijnym rynku zbóż również jest bardzo dobra. Według francuskiej firmy analitycznej Strategie Grains, zbiory zbóż w Unii Europejskiej (UE) w sezonie 2014/2015 przewidywane są na 323,2 mln ton, czyli unijna produkcja zbóż będzie wyższa niż przed rokiem o 20,6 mln ton (wzrost o 6,8% w stosunku rok do roku). W ujęciu procentowym najbardziej zwiększą się zbiory kukurydzy – o 14,5% (do 73,5 mln ton z poziomu 64,2 mln ton) i pszenicy – o 9,1% (do 147,7 mln ton z poziomu 135,4 mln ton). Wyższa o 0,7% będzie także produkcja jęczmienia (wzrost do 60,1 mln ton z poziomu 59,7 mln ton). Zdaniem analityków niższe, w porównaniu do ubiegłego roku, będą zbiory żyta – o 12,6% (spadek do 9 mln ton z poziomu 10,3 mln ton) oraz pszenicy durum – o 9,9% (spadek do 7,3 mln ton z poziomu 8,1 mln ton). Jak wynika z prognoz, w odniesieniu do ubiegłego sezonu o 0,3% wzrósł areal zasiewów zbóż w Unii Europejskiej z 57,3 mln ha do 57,5 mln ha. W największym stopniu zwiększyły się zasiewy pszenicy – o 1 mln ha, spadły z kolei żyta (o 0,4 mln ha) i kukurydzy (o 0,2 mln ha)¹⁶.

W Polsce siewy zbóż ozimych pod zbiory przeprowadzano na ogół w optymalnych terminach agrotechnicznych. Plony zbóż ogółem GUS oszacował na 42,2 dt/ha, tj. o 11,6% wyżej niż w 2013 roku i o 31,7% wyżej w porównaniu do średniej z lat 2006-2010. Zbiory zbóż ogółem szacuje się na około 31,8 mln ton, tj. o 11,8% wyżej w porównaniu do ubiegłorocznych i o 19,0% wyżej w porównaniu do średniej z lat 2006-2010. Plon kukurydzy uprawianej na ziarno szacuje się na 66,4 dt/ha, tj. o 0,9% więcej niż w roku ubiegłym i o 16,1% więcej od średniego plonu z lat 2006-2010, a zbiory na około 4,6 mln ton, tj. o 12,7% więcej niż w 2013 roku¹⁷.

Od początku sezonu 2014/2015 odnotowuje się spadek cen zbóż. Głównie ze względu na wysokie zbiory i zapasy pozostające z poprzedniego sezonu. W pierwszym kwartale 2015 roku presja na spadek cen może być spotęgowana dostawami z półkuli południowej. Pod koniec

¹⁶ *Strategie Grains podwyższa prognozy zbiorów zbóż w UE w sezonie 2014/2015*, <https://nawozy.eu/aktualnosci/newsy/zboza/strategie-grains-podwyzsza-prognozy-zbiorow-zboz-w-ue-w-sezonie-20142015.html> [dostęp: grudzień 2014].

¹⁷ *Przedwzrostkowy szacunek głównych ziemioplodów rolnych i ogrodniczych w 2014 r.*, GUS, Warszawa 2014r.

listopada 2014 roku notowania kukurydzy na CBoT (Chicago Board of Trade) w kontrakcie listopadowym wynosiły 154 euro/tonę i były najniższe od kilku lat.. W przypadku pszenicy notowania spadały do poziomów nie notowanych od połowy lutego 2010 roku – około 183 euro/tonę. Natomiast w kontrakcie grudniowym pod koniec listopada notowania kukurydzy dochodziły do 148 dolarów/tonę, a pszenicy – do 204,6 dolarów/tonę.¹⁸

Rzepak

Na początku września br. (w dniu 11.09.2014 roku) Departament Rolnictwa Stanów Zjednoczonych (USDA) podał, że w sezonie 2014/2015 globalna produkcja roślin oleistych (w tym soi, słonecznika i rzepaku) może wynieść 528 mln ton, głównie z powodu rekordowych zbiorów soi, co przełoży się na wzrost przerobu tego surowca, a w konsekwencji doprowadzi do wzrostu produkcji śruty sojowej oraz oleju sojowego¹⁹.

Biorąc zaś pod uwagę produkcję rzepaku w UE należy dodać że, prognozy zbiorów rzepaku w krajach UE28 dla roku 2014 na początku sierpnia br. były bardzo optymistyczne. Sprzyjająca aura poprawiła kondycję rzepaku u najważniejszych producentów. Obecnie przewiduje się jego zbiory na poziomie około 23,1 mln ton wobec 21,9 mln ton, jak zakładano w połowie czerwca²⁰. Ponadto, w całym sezonie 2014/2015 podaż nasion rzepaku w krajach Unii Europejskiej będzie prawdopodobnie wynosić około 27 mln ton, czyli 0,9 mln ton więcej niż przewidywano w czerwcu oraz 4,2% więcej w porównaniu z poprzednim rokiem marketingowym. Wynika to z 8,8% wzrostu zbiorów do około 23,1 mln ton przy 27% spadku importu z poza Unii, który może się zmniejszyć do około 2,7 mln ton. Zapasy na początku sezonu 2014/15 tj. na początku lipca 2014 roku był na poziomie średnio wysokim tj. około 1,12 mln ton. Przewiduje się, że do końca kolejnego sezonu 2014/15 zapasy wzrosną, aby na koniec sezonu osiągnąć średni poziom 1,59 mln ton. W sezonie 2014/15 zapowiada się mniejszy poziom importu rzepaku dzięki wzrostowi zbiorów oraz średnio wysokiemu poziomowi zapasów początkowych.

W Polsce w 2014 roku, według szacunku GUS, powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku wynosiła prawie 951,1 tys. ha i wzrosła o 3,3% w odniesieniu do 2013 roku. Natomiast średnie

¹⁸ *Światowy Rynek Zbóż, Oleistych i Komponentów Paszowych. Opracowanie sygnałne*, FAMMU-FAPA, Warszawa 2014.

¹⁹ *Kolejny rekord produkcji soi oraz surowców oleistych w sezonie 2014/15*, <http://ksow.pl/rynki-rolne/news/entry/5993-kolejny-rekord-produkcji-soi-oraz-surowcow-olei.html> [dostęp: grudzień 2014].

²⁰ *Coraz lepsze perspektywy dla rzepaku w Unii w sezonie 2014/15*, <http://ksow.pl/rynki-rolne/news/entry/5879-coraz-lepsze-perspektywy-dla-rzepaku-w-unii-w-se.html> [dostęp: grudzień 2014].

plony tych roślin ocenia się na 33,9 dt/ha tj. o 16,5% więcej od uzyskanych w 2013 roku. W efekcie zbiory oceniane są na 3,2 mln ton, tj. na poziomie o 20,5% wyższym niż rok wcześniej²¹.

Według danych GUS, w lipcu 2014 roku średnia cena skupu nasion rzepaku wynosiła w Polsce 126,2 zł/dt i była o 9% niższa w porównaniu z lipcem 2013 roku²². W sierpniu rzepak w skupie podrożał do 131,6 zł/dt i na zbliżonym poziomie utrzymał się również we wrześniu. Według danych Zintegrowanego Systemu Rolniczej Informacji Rynkowej MRiRW (Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi) w październiku ceny rzepaku były także względnie stabilne i kształtowały się w zakresie 134,7-135,5 zł/dt. Były one o 10-12% niższe niż przed rokiem. W dniu 14.12.2014 roku średnia krajowa cena zakupu rzepaku płacona przez zakłady tłuszczowe wynosiła 140,1 zł/dt i była o 9,1% niższa niż w analogicznym okresie 2013 roku²³.

Warto też dodać, że w dniu 19.12.2014 roku, na giełdzie MATIF SA (Marché a Terme International de France) w Paryżu odnotowano cenę zamknięcia 34,9 EUR/dt (tj. 149,1 zł/dt), która była niższa o 5,2% niż rok wcześniej²⁴.

Mleko

Według Głównego Urzędu Statystycznego cena skupu mleka w październiku 2014 roku wynosiła 124,38 zł/1 hl i była niższa o 13% niż cena w październiku 2013 roku oraz o 0,2% niższa od ceny wypłaconej we wrześniu 2014 roku. Najwyższe ceny w październiku 2014 roku otrzymywali producenci z województw: opolskiego - 132,47 zł/1 hl, dolnośląskiego - 131,06 zł/1 hl oraz podlaskiego - 130,08 zł/1 hl. Z kolei najniższe ceny płacono w województwach: świętokrzyskim - 116,74 zł/1 hl, małopolskim - 117,08 zł/1 hl oraz łódzkim - 117,25 zł/1 hl²⁵.

Spadkowe tendencje cen skupu mleka utrzymują się także na rynkach światowych. Według danych LTO Nederland (Land- en Tuinbouworganisatie Nederland - organizacja przedsiębiorców i pracodawców w sektorze rolnictwa i ogrodnictwa), średnia cena oferowana przez wybrane mleczarnie w Europie we wrześniu 2014 roku sięgała 37,47 euro/100 kg

²¹ *Przedwzrostkowy szacunek głównych ziemiopłodów rolnych i ogrodnictwa w 2014 r.*, GUS, Warszawa 2014.

²² *Rynek rzepaku*, nr 10, Biuro Analiz i Programowania Agencji Rynku Rolnego, ARR, Warszawa 2014, http://www.arr.gov.pl/data/00164/miesieczna_10_14_rz.pdf [dostęp: grudzień 2014].

²³ *Rynek roślin oleistych*, nr 50, Zintegrowany System Rolniczej Informacji Rynkowej, MRiRW, Warszawa 2014.

²⁴ *Notowania cen rzepaku*, <http://www.agrolok.pl/pl/site/notowania-rzepaku-292.html> [dostęp: grudzień 2014].

²⁵ *W październiku nadal spadały ceny mleka w Polsce*, <http://www.portalspozywczy.pl/mleko/wiadomosci/w-pazdzierniku-nadal-spadaly-ceny-mleka-w-polsce,108150.html> [dostęp: grudzień 2014].

(około 157 zł/hl) i była o prawie 6% niższa niż w analogicznym okresie ubiegłego roku. Obniżki odnotowano w większości krajów UE. Średnio w UE ceny skupu mleka, we wrześniu 2014 roku, spadły do poziomu 36,51 euro/100 kg. Szacunki Komisji Europejskiej wskazują, że średnie ceny skupu w III kwartale spadały mniej dynamicznie niż w II kwartale, kiedy to obserwowano nasilenie tego trendu, co było odzwierciedleniem ograniczania popytu na przetwory mleczne z Chin (zwłaszcza mleka w proszku) oraz Rosji przy sezonowej wyższej produkcji mleczarskiej na półkuli północnej. We wrześniu 2014 roku średnia ważona cena skupu mleka w UE po raz pierwszy od lutego 2013 roku była niższa niż w analogicznym okresie przed rokiem (o 5%). We wrześniu bieżącego roku za mleko w UE rolnicy otrzymywali przeciętnie 36,51 euro/100 kg. Biorąc pod uwagę istotnych producentów mleka warto podkreślić, że w Niemczech ceny skupu 100 kg mleka były niższe niż rok wcześniej o niemal 9% (36,44 euro). We Francji natomiast ceny skupu mleka we wrześniu 2014 roku były o 4,8% wyższe niż w tym samym okresie ubiegłego roku (38,87 euro/100 kg). Największy spadek cen skupu mleka w skali roku zaobserwowano na Litwie, gdzie tempo spadku wynosiło aż 32,64%²⁶.

Odmienne sytuacja kształtowała się w USA, gdzie we wrześniu 2014 roku ceny skupu były o ponad 40% wyższe niż rok wcześniej, wynosząc 47,53 euro/100 kg. Jest to związane z umocnieniem dolara (tym samym ceny wyrażone w euro są wyższe), ale też wysokim popytem na artykuły mleczne w Stanach Zjednoczonych²⁷.

Żywiec wieprzowy

W 2014 roku po raz pierwszy od kilku lat wystąpił w Polsce wzrost pogłowia trzody chlewnej. W dniu 1 czerwca br. wynosiło ono 11724,1 tys. sztuk i było większe o 5,0% niż w dniu 31 lipca 2013 roku. Przewiduje się również, że w najbliższym czasie wzrostowy trend w chowie tych zwierząt zostanie utrzymany. Jest to skutek dużego importu do Polski świń o masie do 50 kg²⁸.

Ciągle utrzymują się jednak niekorzystne dla opłacalności trzody chlewnej warunki produkcyjno-rynkowe. Po różnokierunkowych zmianach cen rzeźnego żywca wieprzowego zaistniałych w I półroczu 2014 roku (w skupie i na targowiskach), w ciągu kolejnych czterech

²⁶ *W 2014 roku spadają ceny skupu mleka w UE*, <http://ksow.pl/rynki-rolne/news/entry/6183-w-2014-roku-spadaja-ceny-skupu-mleka-w-ue.html> [dostęp: grudzień 2014].

²⁷ *Obniżki cen skupu mleka w Europie*, <http://www.portalspozywczy.pl/mleko/wiadomosci/obnizki-cen-skupu-mleka-w-europie,108147.html> [dostęp: grudzień 2014].

²⁸ *Pogłowie świń według stanu w czerwcu 2014 roku*, GUS, Warszawa 2014; *Prognoza cen rynkowych podstawowych produktów rolno-żywnościowych*, ARR, Warszawa, październik 2014.

miesiący II półrocza (VII-X) odnotowano w skupie ich stopniowy spadek, ale na targowiskach zmiany te nadal były różnokierunkowe. Ostatecznie, średnio w okresie I-X 2014 roku cena skupu żywca wieprzowego wynosiła 4,96 zł/kg i była niższa o 10,0% niż w analogicznym okresie 2013 roku, gdy wynosiła 5,51 zł/kg. Natomiast cena targowiskowa ukształtowała się w okresie I-X 2014 na poziomie 4,99 zł/kg i zmniejszyła się o 6,4% wobec analogicznego okresu 2013 roku, gdy wynosiła 5,33 zł/kg. Z najnowszych, dostępnych w połowie grudnia 2014 roku, danych GUS wynika również, że w okresie VIII-X 2014 roku relacje cen skupu żywca wieprzowego do cen środków wykorzystywanych do jego produkcji np. żyta i jęczmienia były na ogół niekorzystne. Co więcej, sukcesywnie się pogarszały. Dla przykładu, w VIII 2014 roku relacja ceny skupu 1 kg żywca wieprzowego do ceny targowiskowej 1 kg żyta wynosiła 8,6:1, a w X 2014 roku – 7,9:1, (tzn., że w sierpniu cena 1 kg żywca w skupie równoważyła wartościowo 8,6 kg żyta według cen targowiskowych, a w październiku – 7,9 kg)²⁹, podczas gdy optymalna relacja wynosi 10-11 kg.

W X 2014 roku średnia cena skupu żywca wieprzowego wynosiła w Polsce 4,61 zł/kg, a według przewidywań Agencji Rynku Rolnego – w XII 2014 roku może wynieść 4,20-4,40 zł/kg, zaś w III 2015 roku: 4,20-4,50 zł. Natomiast w UE-28 w okresie I-X 2014 roku średnia cena trzody chlewnej klasy E wyniosła średnio 162 euro za 100 kg wagi poubojowej i była o 8% niższa niż w miesiącach I-X 2013 roku. Zmniejszy się eksport wieprzowiny z Polski. W okresie I-VIII 2014 roku wyeksportowano z kraju 396 tys. ton żywca, mięsa, tłuszczów i przetworów wieprzowych, o 13% mniej niż w okresie I-VIII 2013 roku, w całym 2014 roku wywóz może być mniejszy o 9,7%. W efekcie, na skutek rosnącej podaży i spadających cen żywca (m.in. w wyniku rosyjskiego embarga na import mięsa z UE), konsumpcja wieprzowiny na 1 mieszkańca może w 2014 roku wzrosnąć w Polsce do poziomu 38,5 kg (wobec 35,5 kg w 2013 roku), a w 2015 roku – o kolejne 0,5 kg³⁰.

Komisja Europejska (KE) przewiduje, że w 2014 roku produkcja wieprzowiny w Unii Europejskiej może być nieznacznie mniejsza niż w 2013 roku, ale może trochę wzrosnąć w 2015 roku. Jednakże według Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) w 2014 roku – w porównaniu z 2013 rokiem – produkcja wieprzowiny w UE wzrośnie o 0,2% (do 22,1 mln ton), a na świecie – o 1,4% (do rekordowych 116,1 mln ton).

²⁹ *Biuletyn statystyczny*, nr 10, GUS, Warszawa 2014; *Rynek mięsa. Stan i perspektywy*, nr 47, IERiGŻ-PIB, ARR, MRiRW, Warszawa 2014.

³⁰ *Biuletyn statystyczny*, nr 10, GUS, Warszawa 2014; *Prognoza cen rynkowych podstawowych produktów rolniczo-żywnościowych*, ARR, Warszawa, październik 2014; *Rynek mięsa. Stan i perspektywy*, nr 47, IERiGŻ-PIB, ARR, MRiRW, Warszawa, październik 2014.

Departament Rolnictwa Stanów Zjednoczonych (USDA) prognozuje natomiast, że w 2014 roku zmniejszą się obroty handlowe na globalnym rynku wieprzowiny, głównie w wyniku rosyjskiego embarga, ale także m.in. jako skutek wzrostu własnej produkcji w Japonii – do niedawna dwóch największych importerów unijnego mięsa. Eksperti FAO również uważają, że Rosja zmniejszy przywóz (o 13%), ale co do Japonii mają inne zdanie niż badacze z USDA. Szacują, że w Japonii, w wyniku epidemicznej biegunki świń, w 2014 roku nastąpi spadek krajowej produkcji wieprzowiny, a w efekcie import tego towaru z innych krajów wzrośnie o 10% w odniesieniu do 2013 roku. Co do eksportu z UE, warto wspomnieć, że w okresie I-VII 2014 roku z UE wywieziono 1594 tys. ton świń i produktów z tych zwierząt, a większość z tej ilości trafiła do krajów azjatyckich. KE szacuje, że w 2015 roku poziom wspomnianego eksportu będzie podobny, jak w 2014 roku³¹.

Żywiec wołowy

W czerwcu 2014 roku pogłowie bydła liczyło w Polsce 5920,4 tys. sztuk, tj. o 1,0% (60,9 tys. sztuk) więcej niż przed rokiem i prawie o 2,5% (143,6 tys. sztuk) więcej niż w czerwcu 2012 roku³². Jednak pomimo dość powolnego, ale stałego – począwszy od 2009 roku, wzrostu krajowego pogłowia tych zwierząt (według stanów z czerwca), spożycie wołowiny na 1 mieszkańca jest w ostatnich latach bardzo małe. W 2013 roku wynosiło 1,5 kg, a w 2014 i 2015 roku może wynieść odpowiednio 1,6 i 1,7 kg. Dla porównania, w 2009 roku wynosiło ono 3,6 kg, a 10 i 20 lat wcześniej kolejno: 7,9 i 16,3 kg. Zmiany te wynikają z faktu, że wołowina jest produktem drogim, w efekcie już w połowie lat 90-tych XX wieku polscy konsumenci zaczęli ją zastępować tańszym mięsem drobiowym. Dla porównania, spożycie wołowiny w UE-28 jest kilkakrotnie wyższe niż w Polsce. Według Komisji Europejskiej (KE), w 2014 roku spożycie to (wyrażone w wadze detalicznej) wyniesie 10,5 kg na 1 mieszkańca, a w 2015 roku – 10,7 kg³³.

Rozpatrując światowe pogłowie bydła stwierdzono, że zgodnie z najnowszymi, dostępnymi danymi, w końcu 2013 roku wynosiło ono 1029,3 mln sztuk i było o 3,8% większe niż rok wcześniej. Był to m.in. efekt wzrostu pogłowia tych zwierząt w Brazylii (o 2,3%), Indiach

³¹ *Prognoza cen rynkowych podstawowych produktów rolno-żywnościowych*, ARR, Warszawa, październik 2014; Siemieńska E., *Prognozy FAO dla światowego rynku wieprzowiny w 2014 r.*, FAMMU/FAPA, Warszawa 2014, <http://ksow.pl/rynki-rolne/news/entry/6159-prognozy-fao-dla-swiatowego-rynku-wieprzowiny-w-2014r.html> [dostęp: grudzień 2014].

³² *Pogłowie bydła i owiec według stanu w czerwcu 2014 r.*, GUS, Warszawa 2014.

³³ *Rynek mięsa. Stan i perspektywy*, nr 47, IERiGŻ-PIB, ARR, MRiRW, Warszawa 2014.

(o 0,3%) i Unii Europejskiej (o 0,7%). W XII 2013 roku w UE-28 pogłowie bydła wynosiło 87,6 mln sztuk. Zmiany pogłowia bydła wiążą się ze zmianami w produkcji wołowiny. Departament Rolnictwa Stanów Zjednoczonych przewiduje, że w 2014 roku produkcja wołowiny na świecie będzie wynosić 59,6 mln ton wagi poubojowej i zwiększy się o 0,3% w odniesieniu do 2013 roku. Rozpatrując zmiany tej produkcji w poszczególnych krajach stwierdzono, że wzrost odnotowany zostanie m.in. w Indiach i Brazylii, a spadek – w Stanach Zjednoczonych i Meksyku. Ponadto według USDA w 2015 roku światowa produkcja wołowiny będzie wynosić 58,7 mln ton i zmniejszy się w porównaniu z 2014 rokiem o 1,4%. Jednakże prognozy Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa wskazują, że w 2014 roku światowa produkcja mięsa wołowego wyniesie 68,3 mln ton i wzrośnie o 0,8% w porównaniu z 2013 rokiem. KE przewiduje natomiast, że produkcja wołowiny w UE-28 zwiększy się w 2014 roku wobec 2013 roku o 1,5%, a w 2015 roku – o dalsze 2,6%, przy czym na zmiany te złoży się większa produkcja m.in. w Irlandii, Holandii, Niemczech, Polsce i Czechach³⁴.

W trakcie 2014 roku ceny bydła rzeźnego zmieniały się różnokierunkowo, choć w okresie VIII-X 2014 roku sukcesywnie spadały i to zarówno w skupie, jak i na targowiskach. Ostatecznie, średnio w miesiącach I-X 2014 roku cena skupu bydła rzeźnego (bez cieląt) wynosiła 6,02 zł/kg i była niższa o 3,7% niż średnio w analogicznym okresie 2013 roku, gdy wynosiła 6,25 zł/kg. Na targowiskach także odnotowano w tym okresie spadek ceny, jednak dynamika jej zmiany była o połowę słabsza niż w skupie, obniżka wynosiła 1,8% (w miesiącach I-X 2014 roku targowiskowa cena rzeźnego żywca wołowego bez cieląt wynosiła średnio 6,51 zł/kg, a w tym samym okresie 2013 roku – 6,63 zł/kg). Do spadku cen żywca przyczynił się wzrost jego krajowej produkcji. W X 2014 roku za żywca wołowego bez cieląt płacono w skupie 5,62 zł/kg. W grudniu ww. roku wg ekspertów z Agencji Rynku Rolnego (ARR) cena tego towaru może wynosić 5,90-6,20 zł, zaś w marcu 2015 roku: 5,90-6,30 zł/kg. Natomiast młode bydło rzeźne można będzie, według ekspertów z ARR, w grudniu 2014 roku odstawić do skupu w cenie 6,10-6,40 zł/kg, a w marcu 2015 roku – w cenie 6,10-6,50 zł/kg. Co do ceny bydła rzeźnego na rynku UE-28, to w okresie I-IX za 100 kg wagi poubojowej młodego bydła klasy R3 płacono średnio 368 euro, było to o 4% mniej niż w tym samym okresie 2013 roku. Jednak

³⁴ *Prognoza cen rynkowych podstawowych produktów rolno-żywnościowych*, ARR, Warszawa, październik 2014; *Rynek mięsa. Stan i perspektywy*, nr 47, IERiGŻ-PIB, ARR, MRiRW, Warszawa 2014; Kostrzyński P., *Nowe prognozy FAO dla światowego rynku wołowiny*, FAMMU/FAPA, Warszawa 2014, <http://ksow.pl/rynki-rolne/news/entry/6192-nowe-prognozy-fao-dla-swiatowego-rynku-wolowin.html> [dostęp: grudzień 2014].

według szacunków KE, w całym 2014 roku cena tych zwierząt będzie o 2% niższa niż w 2013 roku, a w 2015 roku utrzyma się na poziomie 2014 roku³⁵.

Rozpatrując handel zagraniczny mięsem i żywcem wołowym przewiduje się, że w 2014 roku eksport produktów wołowych z Polski wyniesie 332,6 tys. ton w ekwiwalencie mięsa i utrzyma się na poziomie z roku poprzedniego, natomiast import będzie wynosił 30,8 tys. ton i zwiększy się w odniesieniu do 2013 roku o 9,6%. Główne rynki zbytu polskiej wołowiny to Włochy, Niemcy, Holandia i Hiszpania, zaś import odbywał się m.in. z takich krajów jak Litwa, Słowacja, Niemcy, Dania, Rumunia, Czechy, Wielka Brytania i Irlandia. Natomiast według prognoz FAO, w 2014 roku do światowego handlu trafi 9,3 mln ton mięsa wołowego, o 3,4% więcej niż w roku poprzednim. Wzrost ten uwarunkowany będzie rosnącym popytem konsumenckim oraz niedoborami wołowiny na rynkach niektórych krajów. Znaczną ilość tego produktu zaimportują Chiny, Iran, Korea Południowa i Malezja, a wyeksportuje Kanada, kraje UE, Paragwaj, Urugwaj, USA i Argentyna³⁶.

Nawozy mineralne i środki ochrony roślin

Ceny nawozów mineralnych w handlu światowym w okresie od września 2013 roku do września 2014 roku wzrosły w niewielkim stopniu – średnio o 0,5%, przy czym występowały znaczne różnice w dynamice zmian cen pomiędzy poszczególnymi nawozami. Dla przykładu, w tym czasie sól potasowa potaniała o 26,3%, a superfosfat potrójny zdrożał o 23,3%³⁷.

Analizując bardziej szczegółowo ceny nawozów mineralnych na rynkach światowych należy przede wszystkim zwrócić uwagę na niestabilną sytuację na rynku amoniaku. Jest to o tyle ważne, że amoniak jest zarazem nawozem azotowym, jak i podstawowym surowcem do produkcji innych nawozów z tej grupy. Rynek amoniaku charakteryzował się dynamicznymi zmianami cen oraz niskim poziomem podaży i popytu. Szczególnie gwałtowny wzrost cen zanotowano od połowy sierpnia. Wzrost ten wynosił do końca września około 20-30%. Wpływ na to miały przede wszystkim ograniczenia produkcyjne związane z wyłączeniem instalacji na Ukrainie, Trynidadzie i Afryce Północnej. Dodatkowo wzrosło zapotrzebowanie na amoniak

³⁵ *Biuletyn statystyczny*, nr 10, GUS, Warszawa 2014; *Prognoza cen rynkowych podstawowych produktów rolniczo-żywnościowych*. ARR, Warszawa, październik 2014; *Rynek mięsa. Stan i perspektywy*, nr 47, IERiGŻ-PIB, ARR, MRiRW, Warszawa 2014.

³⁶ *Rynek mięsa. Stan i perspektywy*, nr 47, IERiGŻ-PIB, ARR, MRiRW, Warszawa 2014; Kostrzyński P., *Nowe prognozy FAO dla światowego rynku wołowiny*, FAMMU/FAPA, Warszawa 2014, <http://ksow.pl/rynki-rolne/news/entry/6192-nowe-prognozy-fao-dla-swiatowego-rynku-wolowin.html> [dostęp: grudzień 2014].

³⁷ *Rynek rolny. Analizy Tendencje Oceny*, nr 11 (285), IERiGŻ-PIB, Warszawa, listopad 2014.

w południo-wschodniej Azji i USA. Ponadto należy nadmienić, że na sytuację na rynku amoniaku mocno wpływa konflikt na Ukrainie³⁸.

Rosnąca cena amoniaku wpłynęła w konsekwencji na wzrost ceny mocznika. W III kwartale 2014 roku cena tego nawozu była o 8% wyższa niż w analogicznym okresie roku poprzedniego. W tym czasie wzrosła także średnia cena siarczanu amonu ze 131 USD/tonę do 144 USD/tonę. Na podobnym poziomie utrzymały się za to ceny saletry amonowej i saletrzaka³⁹.

Analiza sytuacji na rynkach nawozów fosforowych, potasowych i wieloskładnikowych pokazuje duże różnice w kierunkach zmian cen. Ceny fosforytów w III kwartale 2014 wzrosły w niewielkim stopniu w stosunku do III kwartału roku poprzedniego, podczas gdy cena soli potasowej spadła ze 373 USD/tonę aż do poziomu 297 USD/tonę. Ponadto spadły ceny nawozów NPK, chociaż zmiana była niewielka. Natomiast znacznie wzrosły ceny nawozu DAP (fosforan amonu). W III kwartale 2014 roku cena tego nawozu osiągnęła średni poziom 504 USD/tonę, podczas gdy w tym samym kwartale roku poprzedniego wynosiła średnio 447 USD/tonę⁴⁰.

W Polsce we wrześniu 2014 roku ceny nawozów mineralnych były niższe średnio o 9,5% niż rok wcześniej, a w przypadku większości nawozów zanotowano ponad 10% spadek cen. Najmniej potaniały nawozy azotowe: saletrzak i saletra amonowa, odpowiednio o 5,3 i 2,8%, a w największym stopniu spadła cena soli potasowej – o 12,7%⁴¹.

Bardziej stabilna była sytuacja na krajowym rynku środków ochrony roślin. W ciągu 12 miesięcy (do września 2014 roku) podrożały prawie wszystkie pestycydy, ale dynamika tego wzrostu była niewielka. Średnio w omawianym okresie ceny środków ochrony roślin wzrosły o 1,1%. Z powszechnie stosowanych najbardziej podrożały Fusilade Forte i Decis Mego (oba o 3,5%). Potaniał natomiast Gwarant – o 4,8%⁴².

Pasze

W sezonie 2014/2015, w porównaniu do poprzedniego sezonu, nastąpiła poprawa relacji popytu i podaży na krajowym rynku pasz zbożowych. Pod wpływem presji podaży

³⁸ Skonsolidowany raport okresowy Grupy Kapitałowej Grupa Azoty Zakłady Chemiczne „Police” S.A. za III kwartał 2014 roku, Grupa Azoty, Police, listopad 2014.

³⁹ Skonsolidowany raport okresowy za III kwartał 2014 roku, Grupa Azoty, Tarnów, listopad 2014.

⁴⁰ Jak wyżej.

⁴¹ Rynek rolny. Analizy Tendencje Oceny, nr 11 (285), IERiGŻ-PIB, Warszawa, listopad 2014.

⁴² Jak wyżej.

i popytu, nastąpił sezonowy spadek cen zbóż, z wyjątkiem żyta. Ocenia się, że w bieżącym sezonie ceny zbóż paszowych, a zwłaszcza surowców wysokobiałkowych będą znacznie niższe w porównaniu z sezonem 2013/2014. W efekcie przełoży się to na spadek cen pasz przemysłowych. Średnie ceny pszenicy i jęczmienia w okresie lipiec-sierpień 2014 roku były niższe odpowiednio o 5,1 i 7,4% niż w analogicznym okresie poprzedniego roku. Większa obniżka cen dotyczyła kukurydzy, która kształtowała się na poziomie 734 zł/t, tj. o 10,2% mniejszym niż przed rokiem. Natomiast średnie ceny żyta wzrosły o 11,6%.

W sezonie 2014/2015 nastąpił również spadek cen krajowych śrut – w III kwartale 2014 roku za śrutę sojową trzeba było zapłacić o 14,5% mniej niż rok wcześniej, a za śrutę rzepakową o 13,3% mniej⁴³. Spadły także ceny pasz przemysłowych. Obniżki dotyczyły zarówno mieszanek, jak i koncentratów. W okresie I-VII 2014 roku średnia cena 100 kg mieszanki pełnoporcjowej dla tuczników będących w II fazie tuczu wynosiła 144,07 zł, tj. o 5,2% mniej niż średnio w 2013 roku, natomiast średnia cena koncentratu dla tuczników była niewiele niższa niż w roku poprzednim, bo jedynie o 0,9%. W przypadku mieszanek i koncentratów dla krów mlecznych ceny kształtowały się na poziomie o 1,5 i 1,8% niższym niż w rok wcześniej. Średnio w miesiącach I-VII 2014 roku cena mieszanki dla bydła dorosłego była o 1,0% niższa niż średnio w 2013 roku, zaś cena mieszanki dla cieląt i jagniąt spadła o 2,1%. Natomiast średnia cena 100 kg mieszanki dla kur niosek w okresie I-VII 2014 roku wynosiła 168,14 zł i była niższa niż średnio w 2013 roku o 3,8%, a średnia cena mieszanki dla kurcząt rzeźnych wynosiła 193,54 zł i wzrosła o 2,3%⁴⁴.

Ocenia się, że w sezonie 2014/2015 produkcja pasz treściwych w Polsce wyniosła 23,4 mln ton, tj. o prawie 17% więcej niż w poprzednim sezonie. Zwiększeniu uległa produkcja pasz zbożowych o 17,1%. Produkcję wysokobiałkowych surowców paszowych szacuje się na poziomie o 14,5% wyższym niż w sezonie 2013/2014. Przewiduje się, że zapotrzebowanie na pasze treściwe w sezonie 2014/2015 wzrośnie o prawie 7% w porównaniu do odnotowanego w sezonie poprzednim. Zwiększy się również zużycie zbożowych surowców paszowych z 16,6 mln ton w sezonie 2013/2014 do 17,6 mln ton w sezonie 2014/2015. Popyt na ziarno w postaci pasz gospodarskich wzrośnie o około 7%, a zużycie zbóż w przemyśle paszowym –

⁴³ *Rynek pasz. Stan i perspektywy*, nr 36, IERiGŻ-PIB, ARR, MRiRW, Warszawa 2014.

⁴⁴ Obliczenia własne na podstawie niepublikowanych danych GUS.

o około 6%. Zapotrzebowanie na surowce wysokobiałkowe wyniesie ok 3,4 mln ton wobec 3,1 mln ton w sezonie 2013/2014⁴⁵.

Nośniki energii

W 2014 roku nastąpiła kontynuacja tendencji spadkowej cen paliw z 2013 roku. W porównaniu z 2013 rokiem ceny na polskim rynku paliw spadły w przypadku benzyny 95-oktanowej o około 2,7% oraz oleju napędowego o 5,6%. Natomiast nastąpił wzrost cen autogazu o 3,8%⁴⁶.

Z raportu Polskiej Organizacji Przemysłu i Handlu Naftowego wynika, że w I półroczu 2014 roku nastąpił spadek popytu na paliwa w Polsce na poziomie 2%. Przyspieszenie gospodarki nie przełożyło się na wyniki sektora paliwowego głównie przez stale rosnącą szarą strefę w obrocie paliwami. Należy jednak zauważyć, że po 3 kwartałach 2014 roku dynamika spadku konsumpcji paliw zmniejszyła się w stosunku do I półrocza 2014 roku o 1,0 p.p. W III kwartale 2014 roku odnotowano zwiększenie sprzedaży paliw, co było efektem między innymi spadku cen, które zarówno w przypadku benzyny silnikowej, jak i oleju napędowego zbliżyły się do poziomu 5 zł za litr. Na początku grudnia 2014 roku po ponad trzech latach ceny paliw w całej Polsce spadły poniżej 5 zł. To efekt gwałtownych spadków cen ropy na świecie, spowodowanych między innymi sytuacją polityczną.

Po 3 kwartałach 2014 roku sprzedaż oleju napędowego w porównaniu do analogicznego okresu 2013 roku utrzymała się na poziomie identycznym, natomiast pogłębił się spadek popytu na benzynę silnikową - o 3%. Spadek (o 22%) dotyczył również zapotrzebowania na olej opałowy. Jedyne wzrost (o 2%) popytu miał miejsce na rynku LPG⁴⁷.

Od początku 2014 roku wyraźnie rosną ceny energii na rynku hurtowym. To odwrócenie tendencji spadkowej, która rozpoczęła się jeszcze w 2012 roku i trwała przez rok 2013. W 2013 roku na rynku spot miała miejsce kontynuacja spadkowej tendencji cen. Średnia cena rynku dnia następnego (RDN) za cały 2013 rok kształtowała się na poziomie 153,82 zł za MWh i była o 19,76 zł (ok. 11 proc.) niższa niż rok wcześniej. Głównymi przyczynami spadku cen energii na rynkach hurtowych były między innymi, spadek cen uprawnień do emisji CO₂

⁴⁵ *Rynek pasz. Stan i perspektywy*, nr 36, IERiGŻ-PIB, ARR, MRiRW, Warszawa 2014.

⁴⁶ *Struktura cen detalicznych w Polsce - 11 miesięcy 2014 r.*, http://www.popihn.pl/struktura_cen.php?news_id=94 [dostęp: 09.12.2014].

⁴⁷ *Konsumpcja paliw ciekłych w I półroczu 2014 roku*, <http://www.popihn.pl/download.php?id=100> [dostęp: 09.12.2014]; *Konsumpcja paliw ciekłych po 3 kwartałach 2014 roku*, http://www.popihn.pl/popyt_na_paliwa.php?news_id=92 [dostęp: 09.12.2014].

w europejskim systemie handlu (EU ETS), spadek cen węgla energetycznego na rynku polskim oraz wzrost produkcji energii ze źródeł odnawialnych, które w wyniku uprzywilejowania w odbiorze energii coraz bardziej wypierają produkcję ze źródeł konwencjonalnych. Dodatkowo czynnikiem mającym wpływ na poziom cen była relatywnie niska cena energii na rynku spot w Niemczech, co ograniczało eksport z Polski⁴⁸.

Od początku roku 2014 roku obserwowany jest wzrost cen energii na rynku hurtowym. Z informacji Towarowej Giełdy Energii (TGE) wynika, iż średnia cena energii elektrycznej na Rynku Dnia Następnego w lipcu 2014 roku wyniosła 212,13 zł za MWh i była najwyższa od lutego 2012 roku, kiedy osiągnęła rekordowy poziom 221,06 zł za MWh⁴⁹. Na wzrost cen wpływ miało wprowadzenie w 2014 roku mechanizmu rezerwy operacyjnej, który miał pomóc wytwórcom energii. Drugi istotny czynnik to znaczące nieplanowane ubytki mocy dyspozycyjnej dostępnej (PSE), co działo się przy dużym zapotrzebowaniu na moc. Wpływ na ceny energii miały również ceny uprawnień do emisji CO₂, które oceniane są jako niskie, ale jednak wyższe niż w 2013 roku⁵⁰.

⁴⁸ Ciepela D., *Rosnące ceny energii na rynku hurtowym*, http://energetyka.wnp.pl/rosna-ceny-energii-na-rynku-hurtowym,222636_1_0_0.html. [dostęp 09.12.2014].

⁴⁹ Chojnacki I., *TGE: w lipcu na rynku spot ceny najwyższe od ponad 2 lat*, http://energetyka.wnp.pl/tge-w-lipcu-na-rynku-spot-ceny-najwyzsze-od-ponad-2-lat,231752_1_0_0.html. [dostęp 09.12.2014].

⁵⁰ *Prezes Enea Trading: rynek hurtowy coraz bardziej wymagający*, http://energetyka.wnp.pl/prezes-enea-trading-rynek-hurtowy-coraz-bardziej-wymagajacy,231688_1_0_0.html. [dostęp 09.12.2014].

Źródła informacji:

1. *Biuletyn statystyczny*, nr 8, GUS, Warszawa 2014.
2. *Biuletyn statystyczny*, nr 9, GUS, Warszawa 2014.
3. *Biuletyn statystyczny*, nr 10, GUS, Warszawa 2014.
4. Chojnacki I., *TGE: w lipcu na rynku spot ceny najwyższe od ponad 2 lat*, http://energetyka.wnp.pl/tge-w-lipcu-na-rynku-spot-ceny-najwyzsze-od-ponad-2-lat,231752_1_0_0.html. [dostęp: 09.12.2014].
5. Ciepela D., *Rosną ceny energii na rynku hurtowym*, http://energetyka.wnp.pl/rosna-ceny-energii-na-rynku-hurtowym,222636_1_0_0.html. [dostęp 09.12.2014].
6. *Coraz lepsze perspektywy dla rzepaku w Unii w sezonie 2014/15*, <http://ksow.pl/rynki-rolne/news/entry/5879-coraz-lepsze-perspektywy-dla-rzepaku-w-unii-w-se.html> [dostęp: grudzień 2014].
7. *Kolejny rekord produkcji soi oraz surowców oleistych w sezonie 2014/15*, <http://ksow.pl/rynki-rolne/news/entry/5993-kolejny-rekord-produkcji-soi-oraz-surowcow-olei.html> [dostęp: grudzień 2014].
8. *Konsumpcja paliw ciekłych po 3 kwartałach 2014 roku*, http://www.popihn.pl/popyt_na_paliwa.php?news_id=92 [dostęp: 09.12.2014].
9. *Konsumpcja paliw ciekłych w I półroczu 2014 roku*, <http://www.popihn.pl/download.php?id=100>. [dostęp: 09.12.2014].
10. Kostrzyński P., *Nowe prognozy FAO dla światowego rynku wołowiny*, FAMMU/FAPA, Warszawa 2014, <http://ksow.pl/rynki-rolne/news/entry/6192-nowe-prognozy-fao-dla-swiatowego-rynku-wolowin.html> [dostęp: grudzień 2014].
11. *Notowania cen rzepaku*, <http://www.agrolok.pl/pl/site/notowania-rzepaku-292.html> [dostęp: grudzień 2014].
12. *Obniżki cen skupu mleka w Europie*, <http://www.portalspozywczy.pl/mleko/wiadomosci/obnizki-cen-skupu-mleka-w-europie,108147.html> [dostęp: grudzień 2014].
13. *Pogłowie bydła i owiec według stanu w czerwcu 2014 roku*, GUS, Warszawa 2014.
14. *Pogłowie świń według stanu w czerwcu 2014 roku*, GUS, Warszawa 2014.
15. *Prezes Enea Trading: rynek hurtowy coraz bardziej wymagający*, http://energetyka.wnp.pl/prezes-enea-trading-rynek-hurtowy-coraz-bardziej-wymagajacy,231688_1_0_0.html. [dostęp: 09.12.2014].

16. *Prognoza cen rynkowych podstawowych produktów rolno-żywnościowych*, ARR, Warszawa, październik 2014.
17. *Przedwzrostkowy szacunek głównych ziemiopłodów rolnych i ogrodnictwa w 2014 r.*, GUS, Warszawa 2014.
18. *Rolnictwo w 2013 r.*, GUS, Warszawa 2014.
19. *Rynek mięsa. Stan i perspektywy*, nr 47, IERiGŻ-PIB, ARR, MRiRW, Warszawa 2014.
20. *Rynek pasz. Stan i perspektywy*, nr 36, IERiGŻ-PIB, ARR, MRiRW, Warszawa 2014.
21. *Rynek rolny. Analizy Tendencje Oceny*, nr 11 (285), IERiGŻ-PIB, Warszawa, listopad 2014.
22. *Rynek roślin oleistych*, nr 50, Zintegrowany System Rolniczej Informacji Rynkowej, MRiRW, Warszawa 2014.
23. *Rynek rzepaku*, nr 10, Biuro Analiz i Programowania Agencji Rynku Rolnego, ARR, Warszawa 2014; http://www.arr.gov.pl/data/00164/miesieczna_10_14_rz.pdf [dostęp: grudzień 2014].
24. Siemieńska E., *Prognozy FAO dla światowego rynku wieprzowiny w 2014 r.*, FAMMU/FAPA, Warszawa 2014, <http://ksow.pl/rynki-rolne/news/entry/6159-prognozy-fao-dla-swiatowego-rynku-wieprzowiny-w.html> [dostęp: grudzień 2014].
25. *Skonsolidowany raport okresowy Grupy Kapitałowej Grupa Azoty Zakłady Chemiczne „Police” S.A. za III kwartał 2014 roku*, Grupa Azoty, Police, listopad 2014.
26. *Skonsolidowany raport okresowy za III kwartał 2014 roku*, Grupa Azoty, Tarnów 2014.
27. *Skup i ceny produktów rolnych w 2013 r.*, GUS, Warszawa 2014.
28. *Strategie Grains podwyższa prognozy zbiorów zbóż w UE w sezonie 2014/2015*, <https://nawozy.eu/aktualnosci/newsy/zboza/strategie-grains-podwyzsza-prognozy-zbiorow-zboz-w-ue-w-sezonie-20142015.html> [dostęp: grudzień 2014].
29. *Struktura cen detalicznych w Polsce - 11 miesięcy 2014 r.*, http://www.popihn.pl/struktura_cen.php?news_id=94 [dostęp: 09.12.2014].
30. *Światowy Rynek Zbóż, Oleistych i Komponentów Paszowych. Opracowanie sygnałne*, FAMMU-FAPA, Warszawa 2014.
31. *W 2014 roku spadają ceny skupu mleka w UE*, <http://ksow.pl/rynki-rolne/news/entry/6183-w-2014-roku-spadaja-ceny-skupu-mleka-w-ue.html> [dostęp: grudzień 2014].
32. *W październiku nadal spadały ceny mleka w Polsce*, <http://www.portalspozywczy.pl/mleko/wiadomosci/w-pazdzierniku-nadal-spadaly-ceny-mleka-w-polsce,108150.html> [dostęp: grudzień 2014].

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY